

บทที่ 6

สังคหัตถ์ 4 ขรവാสาธรรม 4 พรหมวิหาร 4

สังคหัตถ์ 4

ความสำคัญของสังคหัตถ์ 4

ในสังคาลกสูตร ที่ฉนิกาย ปาฎิกวรรค มีพระพุทธพจน์แห่งหนึ่ง กล่าวถึงความสำคัญ
ของสังคหัตถ์ 4 ว่าเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจในโลก เป็นธรรมที่ทำให้บิคา มารดา ได้
รับความนับถือจากบุตร ดังนี้

การให้ 1 เจระจาไฟเราะ 1 การประพฤติให้เป็นประโยชน์ 1 ความเป็นผู้มีดินเสมอ
ในธรรมทั้งหลายในคนนั้น ๆ ตามควร 1 ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจในโลกเหล่านี้แล
เป็นเสมือนสลักรถอันแล่นไปอยู่ ถ้าธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้ไม่พึงมีไซ้ มารดา
และบิคาไม่พึงได้รับความนับถือหรือความบูชา เพราะเหตุแห่งบุตร¹

ความหมายของสังคหัตถ์ 4

สังคหัตถ์ 4 แปลว่า ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่
ชนไว้ในสามัคคี 4 ประการ หรือ หลักการสงเคราะห์ 4 ประการ คือ

1. ทาน (การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน ด้วยสิ่ง
ของตลอดถึง ความรู้และแนะนำสั่งสอน)
2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก วาจาคูดัดมีน้ำใจ หรือวาจา
ซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและ
ความรักใคร่ นับถือ ตลอดถึงการแสดงประโยชน์ประกอบเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจ
ให้นิยมยอมตาม)

¹ กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 11. พิมพ์ครั้งที่ 4. 2525 หน้า 147.

3. อัถถจริยา (การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม)

4. สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายก็ดี ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายก็ดี เสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้แก้ไขก็ดี ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในทุกกรณี)¹

ประโยชน์ของสังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานชุมชนไว้ในสามัคคี สังคหวัตถุ 4 จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์สังคม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม สังคมจะเป็นสังคมที่ดีเจริญสงบสุข เอื้อประโยชน์สุขแก่ปัจเจกชนได้ ต้องเป็นสังคมที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการให้และมีการรับ ขณะเดียวกันต้องมีการติดต่อสื่อสาร เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีการมีส่วนร่วมเสมอกัน

ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ วาจาที่ไพเราะเป็นประโยชน์ อัถถจริยา คือ การประพฤติที่เป็นประโยชน์ สมานัตตตา คือ การเอาตนเข้าสมาน การมีส่วนร่วม จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาชีวิต และสร้างสรรค์สังคม

สังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล

สังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล มีลักษณะเป็นธรรมที่มีคุณค่าทั้งแก่ผู้ปฏิบัติและสังคม ผู้ปฏิบัติจะเป็นคนดี เป็นที่ชื่นชมของสังคม ดังจะเห็นได้จากบทหนึ่งตระกูลของพวง บุขรวาธินี ตอนนางวิมาลาสอนจรรยาสตรีแก่แก้วปักขิน ตอนที่หนึ่งกล่าวถึงจรรยา

¹ พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. 2518. หน้า 108.

สตรีว่าต้องมีทาน การมีน้ำใจและปิยวาจา การพูดจาอ่อนหวานไพเราะ ว่าเป็นสิ่งมีคุณค่ากว่าเงินทอง และเป็นที่ยินชมของผู้ฟัง ดังนี้

(กลอนคำคอน)

แก้วปักขิน ไฉนแม่หรือไม่ว่า	จำเอาไว้ เรื่องเรือนสามน้ำสี
หนึ่งเรือนร้าง สายสอแสงไสภี	เป็นนารี รักรวมสงวนกาย
สองเรือนไซ้ ไว้เป็นที่อาศัย	สามเรือนไฟ เอาใจใส่จำหน่าย
กวาดเช็ดถู เราย้อย่างสบาย	จัดเครื่องใช้ ไว้ให้ดูงามตา
ที่หลับนอน มุ้งผูกหมอนเสื่อสาด	ล้วนสะอาด หมั่นดูแลรักษา
ในครัวไฟ หม้อถ้วยใหญ่ปลา	เตรียมจัดหา อย่าขาดตกบกพร่อง
เรื่องน้ำสี ข้อหนึ่งมีน้ำใจ	แจกจ่ายไป ลูกอย่าได้ค้ายของ
มีคุณค่า ยิ่งกว่าเงินกว่าทอง	ข้อที่สอง ต้องคงงามน้ำคำ
พูดอ่อนหวาน เหมือนน้ำตาลทาสี	ใครไฉน เขาชื่นชมคนขำ
ข้อที่สาม น้ำใจอยู่ประจำ	ทุกเข้าคำ สะอาดไม่ขาดแคลน
สีน้ำมือ คือปรุงหาอาหาร	บริการ สามิจักรักแสน
เสน่ห์ปลายจวัก ผัวหลงรักหนักแน่น	แม่หัวแหวน จดจำไว้ได้ดี ¹

เปรียบเทียบสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือละลึง กับสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นพุทธธรรม

สังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือละลึง ดังกล่าวนี้ หากเปรียบเทียบกับสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นพุทธธรรมก็สรุปได้ว่าสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือละลึงซึ่งมีลักษณะ

¹ พ่วง บุชรารัตน์. บทหนังสือละลึงเรื่องบุกแดนมหัศจรรย์. 2532. หน้า 32-33.

เป็นธรรมที่มีคุณค่าทั้งแก่ผู้ปฏิบัติและสังคม ได้แก่ ทาน และปียวาจา นั้น มีลักษณะสอดคล้องกับสังคหัตถ์ 4 ที่เป็นพุทธธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ได้แก่ ทาน ปียวาจา อุตถจริยา สมานัตตา แต่ที่น่าสังเกตว่า สังคหัตถ์ 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล เน้นองค์ธรรมเพียง 2 ประการ คือ ทานและปียวาจา แต่ไม่กล่าวถึง อุตถจริยาและสมานัตตา

ขรवासธรรม 4

ความสำคัญของขรवासธรรม 4

มีพระพุทธพจน์แห่งหนึ่ง ตรัสถึงความสำคัญของขรवास 4 (สัจจะ ทมะ จาคะ ขันติ) ว่าเป็นธรรมที่ไม่มีธรรมใดเสมอเหมือน เป็นธรรมที่ดีที่สุดสำหรับขรवासว่า

อิงฆ อญญปิ ปุจฺจสฺสุ ปุถุ สมณพราหมณเณ
ยทิ สจฺจา ทมา จาคา ขนฺติยา ภิชฺโยธ วิชฺชติ

ขอเชิญให้ไปตามสมณพราหมณ์ ครูบาอาจารย์ที่ไหนทั้งหมด ไปตามให้รู้ว่าสำหรับขรवासนั้น ยังมีธรรมะอะไร ที่ไหนอีกที่ดีไปกว่า สัจจะ ทมะ จาคะ ขันติ¹ นี้

ความหมายของขรवासธรรม 4

ขรवासธรรม คือ ธรรมสำหรับขรवास หรือ ธรรมสำหรับการครองเรือน หรือ หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ 4 ประการ คือ

1. สัจจะ (ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง)
2. ทมะ (การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา)

¹ พุทธศาสนิกข. สุนฺญตวาปริวารณ. 2518. หน้า 411.

3. ขันติ (ความอดทน ตั้งใจทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นใจในจุดหมาย ไม่ท้อถอย)

4. จาคะ (ความเสียสละ มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ตนได้ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว¹)

ประโยชน์ของพรวาสาธรรม 4

พรวาสาธรรม 4 เป็นธรรมที่ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคม ให้เจริญก้าวหน้า มีความสงบ สุขมั่นคง เพราะคนที่มีสัจจะ พุคจริง ทำจริง มีทมะ รู้จักควบคุมตนเอง มีวินัยในตนเอง มีขันติ อดทนอดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุบบีบคั้น ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การงาน การทำ *ความดี มีจาคะ สละกิเลส ความเห็นแก่ตนได้ สละความสุขสบายและประโยชน์ตน เพื่อคนอื่นได้ ย่อมเป็นคนที่เจริญก้าวหน้า สามารถพัฒนาตนและช่วยเหลือสังคมได้

พรวาสาธรรม 4 จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

พรวาสาธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล

พรวาสาธรรม 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ เป็นธรรมที่ปกป้องผู้ประพฤติจากความชั่วร้าย ช่วยประสานใจครองใจ คน ดังจะเห็นได้จากบทหนึ่งตระกูลเรื่อง อุณรุท ของ พ่วง บุชรวารัตน์ ตอน ฤาษีสุชาวาสสอน นางอุษา ให้มีพรวาสาธรรม 4 ประการ คือ 1. มีสัจจะ พุคจริงทำจริง 2. มีทมะ รู้จักข่มใจตน 3. มีขันติ อดทนอดกลั้น 4. มีจาคะ รู้จักเสียสละสร้างสิ่งดีงาม ดังนี้

สุชาวาสรับโกสุมปทุมมา
ตาไม่มีอะไรได้เจือจาง
รู้จักชาวาสัจจบัญญัติยัง

มองอุษาอย่างพินิจคิดสงสาร
ใครสอนหลานให้กระจ่างในทางธรรม
มีความตั้งใจจริงทุกสิ่งสรรพ

¹ พระราชนิพนธ์ (ประยูรทร์ .ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. 2518. หน้า 83-84.

รู้ข่มใจตนเองเกรงโทษทัณฑ์	รู้อดกลั้นอดคอมพร้อมอดทน
รู้ละเว้นความชั่วทั่วโลกะ	รู้จักเสียสละสร้างทางกุศล
คุณธรรมนี้ปกป้องครองใจคน	บรรลุผลชนชมนิยมยิน
เป็นสตรีต้องมีมารยาท	เป็นไปตามธรรมชาติอย่าฝืน
อย่าแต่งตัวเกินงามตามผู้อื่น	อย่าแค้นเคืองเกินสมัยไทยนิยม ¹

เปรียบเทียบขรവാสาธรรม 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูลกับขรവാสาธรรม 4 ที่เป็นพุทธธรรม

ขรവാสาธรรม 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูลดังกล่าวนี้ หากเปรียบเทียบกับ ขรവാสาธรรมที่เป็นพุทธธรรม ก็สรุปได้ว่า ขรวาสาธรรม 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล ซึ่งมีลักษณะเป็นธรรมที่ปกป้องความชั่ว ประสานและครองใจคน มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ สัจจะ คือ ความจริง พุดจริงทำจริง ทมะ คือ การข่มใจ ขันติ คือ ความอดกลั้น อดทน จาคะ คือ ความเสียสละ นั้น มีลักษณะที่สอดคล้องกับขรวาสาธรรมที่เป็นพุทธธรรม

พุทธทาสภิกขุ² อธิบายขรวาสาธรรม 4 ที่เป็นพุทธธรรมไว้ดังนี้
 ขรวาสาธรรม 4 ที่เป็นพุทธธรรมนั้น เป็นธรรมพื้นฐานในการพัฒนาตนของขรवास มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ สัจจะ คือ ความจริง คือ จริงต่อตนเอง ทมะ คือ การควบคุม บังคับ คือ ควบคุมตัวเอง บังคับตัวเอง ขันติ ความอดทน คือ อดทนต่อความบีบคั้นของกิเลส จาคะ คือ ความสละ คือ สละกิเลส อกุศลออกไปจากตน

¹ พ่วง บุชวารัตน์. บทหนึ่งตระกูลเรื่องอุกฤษ. 2530. หน้า 27.

² พุทธทาสภิกขุ. สุนทรยาปริวรรต. 2518. หน้า 422-441.

พรหมวิหาร 4

ความสำคัญของพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐของมนุษย์ เป็นธรรมที่ทำให้มนุษย์เป็นใหญ่ เป็นธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ผู้ปกครอง เป็นธรรมที่เป็นหลักในการปกครองควบคุมที่มนุษย์ยังมีผู้ใหญ่ ผู้น้อย ยังมีผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง トラบนั้นพรหมวิหาร 4 ยังเป็นสิ่งจำเป็น

ความหมายของพรหมวิหาร 4

พรหม แปลว่า ประเสริฐ เป็นใหญ่ วิหาร แปลว่า ที่อยู่ พรหมวิหาร 4 จึงแปลได้ว่า ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ประเสริฐ ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ใหญ่ 4 ประการ คือ

1. เมตตา (ความรักใคร่ ปราถนาจะให้เป็นสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า)
2. กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์)
3. มุทิตา (ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใส ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป)
4. อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตราบเรียบ เทียงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรม

ที่สัตว์ทั้งหลาย กระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม)¹

พรหมวิหาร 4 นี้ เป็นธรรมอันประเสริฐ เป็นธรรมของพรหม (ผู้ประเสริฐ ผู้เป็นใหญ่) ซึ่งท่านเห็นว่า คือ มารดา บิดา ดังพระพุทธพจน์ว่า

พรหมุมมาติ มาตาบิดโร ปุพฺพาวจิริยาติ วจฺจเว

อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานิ ปชาย อนุกมฺปกกา

มารดาบิดา ผู้อนุเคราะห์บุตรเกิด ท่านเรียกว่า เป็นพรหม เป็นบูรพาจารย์ คือ

อาจารย์ต้น เป็นผู้ควรบูชาของบุตรทั้งหลาย²

ประโยชน์ของพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมที่เกื้อกูลชีวิตและสังคม ชีวิตที่ดีมีความสุข คือ ชีวิตที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อคนอื่นและสรรพสัตว์ ขณะเดียวกันชีวิตต้องสัมพันธ์กับสังคม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่ร่วมกับคนอื่น พึ่งพาคนอื่น มีผู้ใหญ่ผู้น้อย มีผู้ปกครอง มีผู้ถูกปกครอง พรหมวิหาร 4 เป็นหลักในการปกครอง ทำให้การให้การปกครองเป็นไปด้วยดี มีความรักความผูกพัน ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ทำให้สังคมสงบสุข

หากพิจารณาด้านพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ พรหมวิหาร 4 เป็นสิ่งที่แสดงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ จากความเชื่อในอำนาจ ในศักยภาพของเทพผู้ยิ่งใหญ่ (พรหม) มาเชื่อในอำนาจ ในศักยภาพของมนุษย์ ว่ามนุษย์มีอำนาจ มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนให้เป็นผู้ประเสริฐ เป็นพรหมได้ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นพรหมที่แท้จริง มีอำนาจ มีศักยภาพ และมีประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคมจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรีของมนุษย์

¹ พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. 2518. หน้า 92.

² สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). ญาณสังวรเทศนา. 2517. หน้า 45.

พรหมวิหาร 4 จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ เป็นธรรมที่เป็นหลักในการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นธรรมของผู้ใหญ่ เป็นหลักในการปกครอง พรหมวิหาร 4 จึงเป็นธรรมที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม

พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล

พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล มีลักษณะเป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐ เป็นธรรมของผู้ใหญ่ พ่อแม่ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมหนึ่งตระกูล ดังนี้

บทหนึ่งตระกูลสั้น ๆ : บทสี่แก้ว ของพ่อ ขุนรวิรัตน์ กล่าวถึง พรหมวิหาร 4 ว่าเป็นธรรมของผู้ใหญ่ ดังนี้

เป็นผู้ใหญ่ไม่ดูคายน้อย	เดินตามรอยแห่งพรหมวิหารสี่
ตั้งใจแผ่เมตตาความปรานี	ช่วยเหลือมีใจเอ็นดูกรุณา
มุทิตาพลอยยินดีมีลาภยศ	ระเบียบบทกฏหมายอุเบกขา
สี่แก้วเตือนเพื่อนพ้องลองพิจารณา	ด้วยปัญญาของท่านช่วยบ้านเมือง ¹

บทหนึ่งตระกูล เรื่องกามเทพหลง ของ ฉันทน์ อรมุต บรรยายบุญคุณของมารดาที่มีต่อลูก กล่าวถึงพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ว่าเป็นธรรมอันประเสริฐ เป็นธรรมของมารดา บิดา ที่พึงมีต่อลูก ดังนี้

พรหมมาติ มาตา บิดาโร พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบว่า มารดา บิดา เป็นพรหมสำหรับลูก ท่านมีพร้อมทั้ง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นพรหมวิหาร 4 ลูกคนใดอยู่ในคำสั่งสอนของพ่อ แม่ เป็นมงคลอันประเสริฐ ยิ่งเป็นลูกผู้หญิงด้วยแล้ว หากคือตั้งต่อพ่อแม่ ไบภินไปแต่ตัว เพราะอำนาจแห่งความหลง สำคัญว่าจะได้ก้าวเข้าสู่ประตูสวรรค์ ผู้นั้น

¹ เกษม ขนาบแก้ว. วิเคราะห์วรรณกรรมหนึ่งตระกูล ของพ่อ ขุนรวิรัตน์. 2532. หน้า 484.

มักจะพลาดลงสู่ขุมนรก เสมอที่เดียว โลกอันกว้างขวางนี้ คุณหนู ๆ จงสังวรไว้ว่า มีทั้งสวรรค์ และนรก เป็นวังน้ำวนที่คูดกลืนชีวิต ให้ตั้งลงสู่กันบ้าง สำหรับผู้ที่โง่เขลาและอ่อนแอ ถึงแม้โลกนี้จะรุ่งเรืองไปด้วยแสงสี อุดมไปด้วยสถาบันการศึกษา แต่โลกเรายังมีคุกตาราง มีการฆ่ากันตายด้วยขอบายมุขร้อยแปด มีช่องค้ำกามารมณอันเป็นสุสานของพรหมจรรย์ผู้หญิง มีคำขายของความหายนะซึ่งดักอยู่ทุกอย่างก้าว ผู้หญิงสาวสวยคือเหยื่ออันโอชะของพวกนักกาม คนที่ลูกทุกคนควรจะรักและไว้วางใจ คือ บิดา มารดา ซึ่งเป็นพรหมของลูก¹

เปรียบเทียบพรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสูงกับพรหมวิหาร 4 ที่เป็นพุทธธรรม

พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสูงดังกล่าวนี้ หากเปรียบเทียบกับพรหมวิหาร 4 ที่เป็นพุทธธรรม ก็สรุปได้ว่า พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสูง มีลักษณะสอดคล้องกับพรหมวิหาร 4 ที่เป็นพุทธธรรม เพราะต่างกล่าวถึงหลักธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักธรรมที่ทำให้คนประเสริฐ หลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เช่นเดียวกัน

¹ ฉันท อรมต. บทหนังสือสูงเรื่องกามเทพลง. 2532. หน้า 12-13.